

Spring för livet

Spring för livet ställer de stora frågorna om vårt ansvar för det som sker utanför den egna privatsfären, om människors ansvar för varandra och – inte minst – hur (svenska) demokratiska värden försvaras.

Åldersrekommendation:
högstadiet / gymnasiet

En filmhandledning av
Martin T Dahlström

Filmens handling

Filmen börjar under luciafirande på en BB-avdelning. Mick besöker Catti och deras nyfödde son. Ett luciatåg sjunger: "...hon kommer med hälsning om julefrid, hon kommer med ljus i sin krona."

I samma veva dyker polisen upp; de har ett utvisningsbeslut på kvinnan i sängen bredvid Cattis. Kvinnan har Catti lärt känna som Maria och betraktar henne efter en vecka i samma sal som sin vän. Barnmorskan Ingrid och mannen som påstår sig vara Marias make, Erik, förhalar arbetet för poliserna, medan Maria slår ut en ruta i salen och flyr. Polisen står tomhänt och har inte upptäckt att Maria lämnat sin baby kvar på sängen. Det gör däremot Catti och Ingrid som båda är mycket upprörda över hur polisen behandlat Maria. Ingrid uppmanar Catti att smugla ut Marias baby tillsammans med sin egen. Hon påstår sig veta hur de därefter ska kunna sammanföra mor och baby igen. Catti accepterar utan att tveka.

Mick kommer för att hämta hem Catti. När han ute vid parkeringen märker att de har två bäbisar och inte en ställer han Catti mot väggen:

- Det är möjligt att Ingrid vet vad hon håller på med men vad fan vet du? Fattar du inte vilka risker du tar...?

Catti står på sig. De åker hem och måste nu hemlighålla det andra barnets existens för alla, inklusive Micks far Ragnar och hans nya kvinna Vendela.

Catti, Stefan och Erik flyr undan rasister och svensk polis.

Senare samma förmiddag möter Catti med det främmande barnet Ingrid på en stadsbuss. Ingrid viskar att hon inte kan ta emot barnet nu, att hon är skuggad av en civilpolis på bussen och att hon är avstängd från sitt arbete i väntan på en utredning. Tills vidare smyger hon över två uppsättningar falska identitetshandlingar åt flyktbarnet till Catti.

Hemma igen är Mick irriterad. Trots Cattis förklaringar om att de bara behöver vänta lite på Ingrid inser han det ohållbara i situationen med den extra babyn. Han söker upp Ingrid och klandrar henne för att "lämpa över en unge på det j-a viset!". Hon skäller på honom för att han inte har mera tålmod: "Allt jag har begärt är lite tid!"

Tillsammans åker de till en kyrka i närheten. I kryptan gömmer sig ett trettiotal flyktingar. Maria omfamnar leende Ingrid. Men de får en kort respit. I nästa nu dunkar polisen på kryptans port för att göra en razzia, trots kyrkoherdens intensiva protester.

Ingrid för snabbt Mick, Maria och två ungdomar in i ett avskilt prång i kryptan där polisen inte hittar dem. Genom fönstergluggen ser de sedan polisen leda in resten av flyktingarna i en väntande buss. Maria är skrämmd och gråter. Ingrid gråter. Mick står förbluffad vid sidan av och vet inte

riktigt hur han ska förhålla sig.

När Catti återvänder till kyrkan möter hon bara Erik, Marias förmodade man, som svär över att Ingrid och Maria flytt. När Catti oroligt klagar över att hon har ett barn för mycket grålar Erik på henne för att hon är så otalig. Erik avslöjar nu för Catti att han inte är Marias man och säger att "Ingrid, kyrkoherden och jag själv bara är delar av någonting som är mycket, mycket större. Och det är du också från och med nu."

Så småningom framgår att Erik är en före detta FN-soldat med erfarenheter av krig i fjärran länder, han är en före detta yrkesmilitär och han tar Catti och de två nyfödda till sin lilla barack på militärt område där han förväntar sig att Maria ska dyka upp. "Tror du jag gör det här för första gången?" förklarar han för Catti som nu närvarar under protest.

Erik lämnar Catti över natten i baracken och är på morgonen tillbaka med Marias man, Stefan, barnets far. Catti är då mycket uppskakat för under natten har hon mött maskerade män utanför den lilla baracken som har uttalat sig hotfullt gentemot Erik. Erik berättar att de är "Sverigevännar" som sköter rättvisan på sitt eget sätt och att de är mycket farliga.

Catti vill hem till Mick som hon inte lyckas nå på mobiltelefonen. Hon ger sig till slut av på egen hand

men vänder snabbt då hon möter "Sverigevännerna" på väg i hög fart mot stugan i sina bilar.

De fem får fly igen, jagade av männen i bilarna. Nästa gömställe är en sommarstuga och på väg dit har Catti och Erik följande uppgörelse:

Erik: Privata samtal är uteslutna. Varenda gång vi slår på den där (mobiltelefonen) riskerar vi att bli spårade, förstår du!

Catti: Men fattar du inte att jag oroar mig mera när han (Mick) inte ringer?

Erik: -"Oroar" dig? Stefan här har inte haft kontakt med sin fru på fjorton dagar, dom har inte träffats på över en månad! Innan de flydde hit hamnade de på var sin sida om fronten i ett halvår utan att kunna få reda på vad som hänt den andre. Han kan berätta för dig vad oro är! Hur det är att ha en stor jävla knut i magen som värker dag efter dag efter dag. "Lever hon? Är hon skadad? Är hon stympad? Har hon ont? Kommer jag nånsin att få se henne igen?" Och hela tiden på helspänn. Rädd att bli upptäckt! Rädd att bli angiven. Hela tiden beredd på att springa för livet. Du kan ju berätta ditt gripande svenska öde för honom. Om din så kallade oro (larvar sig): "Hur har Mikael klarat sig i flera dygn utan mig...?"

Catti: Ursäkta att jag inte har varit med i något krig! Måste man det för att få tillstånd att känna någonting? Varför måste du häna mig hela tiden?

Erik: Därför att du är så jävla svensk så jag spyr!

Catti: För att jag bryr mig om min egen familj?

Erik: Därför att du... egentligen... inte bryr dig om någonting annat än din egen familj.

Catti: Nehej. Varför är jag här, då?

Erik: Du har inget val! Du visste inte vad du gjorde när du hjälpte Ingrid på sjukhuset. Du hade ingen aning om vad du skulle bli inblandad i. Från det ögonblicket du förstod det så har du gjort allt för att komma ur det! Det är bara tillfälligheter och nöd tvång att du är kvar. Du kunde lika gärna ha suttit hemma i soffan och glott på Bingo-Lotto som alla andra. Medan regeringen jagar människor som Stefan och Maria på

gatorna utanför, för att kasta tillbaka dem i brasan igen!

Catti: Fy fan vad du är orättvis!

Erik: Mot vem då? Det jag pratar om har hållit på i årtal! Det står i tidningarna varenda dag. Vad har du gjort innan du ramlade in i det här?

Sömnen i sommarstugan, också den belägen på militärt område, avbryts på morgonen av en stridsövning precis utanför knuten. Stefan blir livrädd och rusar med sitt barn ut i skogen. De andra efter:

- Exercise! Not war! skriker Erik när han försöker lugna Stefan.

Erik lurar till sig en jeep av en grupp militärer längre in i skogen och med den flyr de ut ur det militära området.

När Mick, Ingrid och Maria i sin tur når fram till den lilla militärbarracken överraskas de av de maskerade männen som tvingar dem till en rättegång i en stuga. De kallar sig Skyddsdomstolen i södra distriktet, svenskar födda i Sverige av svenska föräldrar och säger att vi tar hand om såna brott som andra myndigheter inte klarar av. De anklagar Mick, Maria och Ingrid för grovt kränkande av svenskt territorium, skyddande av brottsling och landsförräderi och straffet blir en slags dubbel våldtäkt då männen tvingar Mick och Maria att kopulera på ett bord.

De maskerade männen släpper dem sedan. Skakade och djupt kränkta drar de vidare.

De gömmer sig på en hästfarm där Mick via ett telefonsamtal får reda på att Ragnar nu vet vad som pågår och att han sympatiserar. Till Micks stora förvåning berättar Ragnar att han och Micks mor gömde flyktingar under andra världskriget:

- Det hände att hon lagade middag till tio nattgäster samtidigt som jag klippte polismästaren och tyske handelssekreteraren ute i salongen!

Ragnar har bett en gammal samarbetspartner sedan den tiden ordna med en båt som ska hämta Maria, Stefan och deras barn vid en skånsk fiskehamn nästa morgon. Under andra världskriget hjälpte vännen flyktingar åt andra hållet.

Mick får samtal av Catti och kör iväg för att möta henne och Stefan. De möter Ingrid, Maria och tonå-

ringarna på kajen i den lilla fiskehamnen samtidigt som fiskebåten som ska hämta dem tuffar in från havet. Maria och Stefan återser varandra för första gången på en månad.

Då dyker polisen upp i form av både polisbil och helikopter. De vill överlämna beskedet att Maria och Stefan får stanna i landet.

Men Stefan och Maria tror att hoppet är ute och de begår gemensamt självmord genom att hoppa i havet. Kvar på båten ligger deras nyfödda baby.

Mick och Catti behåller också Maria och Stefans barn i kraft av de falska identitetshandlingar Ingrid försett dem med. I slutscenen döper de babyn.

Våldtäkten

Våldtäktsscenen är förmodligen den scen de flesta reagerat starkast på och bör därför avhandlas först. Richard Hobert, som både skrivit och regisserat filmen, menar uppenbarligen att Sverigevännerna inte enbart utför en sexuell våldtäkt på flyktingarna och deras svenska vänner, utan även en social våldtäkt, kör över deras rättigheter som medmänniskor och samhällsvarelser.

★ *Diskutera att en människa precis som Mick förståndsmässigt och empatiskt kan reagera på ett sätt och sexuellt på ett annat. Något om den sexuella driftens styrka, möjligheter och faror.*

Maria & Stefans rädsla

Filmen visar hur rädda Maria och Stefan är för att bli tagna av den svenska polisen och bli utvisade till sitt gamla hemland.

★ *Varför är de så rädda? Vad kan de ha varit med om i sitt hemland?*

Eriks & Ingrids engagemang

Det kan tyckas märkligt att Erik och Ingrid är beredda att åka i fängelse för Maria och Stefans skull. Erik förklarar för Catti att Ingrid, kyrkoherden och han själv är del av något mycket större.

★ *Vad kan Erik mena med det? Varför kämpar Erik på Marias och Stefans sida?*

Ingrid är ett parallell-fall till Erik. Hon engagerar sig intensivt. Hon har

inga barn, ingen man och en orolig uppväxt.

★ *Vad kostar hennes engagemang för Maria och Stefan? Vad ger det henne tillbaka? (Hon blir avstängd från sitt arbete. Hon riskerar när som helst att bli arbetslös, satt i fängelse. Socialt isoleras hon eftersom hon inte kan tala med andra om sitt engagemang för flyktingarna.)*

Mick & Cattis reaktioner

Catti vacklar under filmen i sin inställning till hur mycket hon ska behöva ställa upp på Maria och Stefan – hon har ju sitt eget barn att tänka på, modersinstinkten gör att hon sätter sitt eget barns säkerhet först. Men modersinstinkten gör också att hon lättare kan identifiera sig med Maria i filmens början när polisen stormar in på sjukhuset.

Mick är till en början helt ointresserad av att ta något ansvar för Maria och Stefans baby. Efter att ha blivit lika föraktfullt behandlad av svenskvännerna som Maria (våldtäktsscenen) identifierar han sig fullständigt med flyktingarnas situation. Han känner igen sig själv i dem och ingen tvekan råder längre om vems sida han står på.

★ *Hade våldtäktssituationen kunnat få honom att reagera på annat sätt?*

Mick får i och med våldtäkten betala ett högt pris för att nå sitt djupa engagemang för flyktingarna. Jämför med de erfarenheter som gjort Erik och Ingrid till hjälpare. Är ett engagemang alltid beroende av sådana erfarenheter?

Biblisk parallell

Se om klassen kan finna paralleller mellan flyktingfamiljen i filmen och Jesu föräldrars situation vid tiden för Jesu födelse!

I filmen råder juletid. Förutom att julen är den svenska familjehögtiden framför andra – betydelsefullt för berättelsens tema om vi och dom – firas den kristna julen till minnet av Jesu födelse. *Spring för livet* är en biblisk allegori. Vid tiden för Jesu födelse lät Herodes, som under Roms beskydd var konung över bland annat Galileen, döda alla nyfödda pojkar yngre än två år i Betlehem med omnejd. Herodes hade tagit intryck av de många judiska profetiorna om en Messias; en jor-

disk hjälte som skulle födas bland judarna och grunda ett Guds rike på jorden med rättvisa och fred. Enligt profetian skulle denne Messias födas i Betlehem när den stora stjärnan stod högst på himlen. Maria och Josef födde Jesus sedan de rest till Josefs födelsestad Betlehem för att skattskrypa sig (och fick övernatta i ett stall på grund av rumsbrist i staden), men när de hörde om Herodes blodtörstiga dekret flydde de till Egypten.

Situationen för Maria och Stefans flyktingfamilj i *Spring för livet* är inte alldeles olik Josef och Marias. De är också på flykt under rådande överhet(er) för att rädda sitt barn till en bättre värld.

Flyktingmodern i *Spring för livet* heter också Maria, fadern heter Stefan, namnet på den första kristna martyren och helgonet: Stefan ledde en grupp om sju förkunnare som predikade i samråd med Jesu apostlar. Han dömdes precis som Jesus av Stora Rådet och dog en martyrdöd – han stenades – då han liksom Jesus irriterat den judiska överheten.

Stefan och Maria dör i filmen en liknande martyrdöd sedan inte heller de haft tumme med rådande regim.

Filmens påstår att vi i Sverige behandlar flyktingfamiljer på samma sätt som Jesus själv behandlades på biblisk tid i Galiléen. *Spring för livet* är alltså en djupt samhällskritisk film.

Jesus gjorde enligt den kristna läran i och med sin död bot för människornas synder och öppnade deras ögon för frälsningen. Maria och Stefan kan genom sitt dubbelsjälv-mord på ett liknande sätt sägas göra bot för sin "synd" att vara utlänningar, att vara annorlunda och icke-sedda i det svenska samhället. De förmår i bästa fall genom sin död öppna biopublikens ögon för liknande öden i verkligheten.

★ *Om vi kan omfatta sådana flyktingöden med vår medkänsla, kan den medkänslan fungera som nyckel till människors förmåga att samar-*

Lena Endre och Göran Stangertz som Ingrid och Mick.

ta mellan kulturfärderna i världen? Vad tror du?

Vad är det praktiska skälet till att Maria och Stefan tar sina liv i filmen? (Svar: De räddar sitt barn kvar i Sverige.)

En fråga om moral

Filmens teknik för att fästa uppmärksamhet på sitt problem är att ta en utmanande stark och ogarderad ställning för flyktingfamiljen och deras hjälpare. Visa exempel på detta! (Filmens intrig är i enskilda beståndsdelar realistisk men sammantaget en förhöjd verklighet på berättelsens villkor.)

Filmens påstår dels att svenska regeringen struntar i flyktingproblemet, att den inte har någon handlingsplan som motsvarar dagens situation. Den påstår också att gemene man vet för lite om samma problem, att ett engagemang bland dem som vet därför kräver ett högt pris.

★ *Diskutera varför detta budskap kan uppfattas som provocerande, varför vi ofta slår ifrån oss problem av en viss storleksordning - som är komplicerade och kräver svåra moraliska ställningstaganden.*

Hur ska vi hantera sådana frågor? Går de att lösa hundra procentigt?

Flyktingar i Sverige

Om utlänningsnämndens rättskultur skulle sprida sig till andra myndigheter vore den svenska rättssäkerheten satt ur spel, skrev journalisten Maciej Zaremba i Dagens Nyheter december 1996. Han beskrev där ett

fall med en 16-årig pojke från Eritrea som förlorat bägge sina föräldrar i kriget i hemlandet, och som på grund av ett enda kulturellt missförstånd beträffande hans ålder bedömdes som icke trovärdig och fick en dom att skickas tillbaka till krigshärden. Hans syster hade då sedan länge fått uppehållstillstånd i Sverige.

Juristen och författaren Jesús Alcalá som studerat domarna inom den svenska flyktingpolitiken i åratall konstaterade i en intervju i Dagens Nyheter i december i fjol att maktlösa flyktingar utsätts för en omfattande och växande cynism och förnedring. Denna värdslösa och ofta godtyckliga hantering av människor har resulterat i rader av fall som uppmärksammats i pressen de senaste åren.

Sverige införde visum för bosnier när bosnierna flydde för sina liv från sitt hemland, och skickade dessutom tillbaka krigsvägrare dit. (Filmens Erik som fått krigstrauman vilka förstört hans liv, är skissad efter svenska FN-soldater som redovisat svåra emotionella skador av att tjänstgöra i krigshelvetet i Bosnien.) På samma vis införde Sverige under andra världskriget visumtvång just för flyktingar från länder som ockuperats av nazi-Tyskland, bland annat Norge och Danmark. Sverige skickade till och med tillbaka judar och motståndsmän till koncentrationslägren i Tyskland.

När en odemokratisk och inhuman mentalitet växer och till slut blir det normala tär det på människorna inom byråkrati och förvaltning. De blir rädda, likgiltiga och anpassar sig. Systemet blir ett ont system, menar Alcalá.

Invandrarmyndigheternas brutalitet kan delvis förklaras med den ekonomiska krisen. Man räknar pengar och flyktingar döms ofta på lösa boliner att skickas hem för ett snyggare ekonomiskt bokslut. Valet tycks stå mellan att förlora en del av vår välfärd och vår moral.

★ *Varför har det blivit så här? Diskutera fall du själv har läst om. Diskutera vad moral spelar för roll för livskvaliteten.*

Rasismens förekomst i landet visades ifjol bland annat av de sadistiska morderna på en afrikansk yngling i

Klippan och på pojken John Hron i Kode. Nynazistiska grupper i Sverige (undersökningar pekar på att det finns en kärna av cirka 100 aktiva nazister i landet som i varierande grad lyckas engagera elementen i sin omgivning) genomförde i Stockholm 8 november 1997 en antijudisk demonstration på 59-årsdagen av Kristallnatten och hetsade för första gången sedan kriget mot en namngiven judisk svensk familj. Efteråt kritiserade politiker polisen hårt för att inte ha stoppat demonstrationen.

★ *Diskutera det primitiva vi-domtänkandet och det revirhävande inslaget i rasismen. Jämför detta tänkandes funktion för människan som primitiv jägare och värnande om den egna flokken för 35 000 år sedan, och varför det inte fungerar i dag. På vilket vis hotar rasism demokratin?*

Under andra världskriget hjälpte svenskar flyktingar, precis som Ragnar, Micks far, i filmen berättar att han och hans fru gjorde. 80 000 flyktingar kom till Sverige under kriget, hälften från de nordiska grannländerna. Cirka 30 000 kom från Estland.

I Sverige kartlade den så kallade Utlänningsbyrån människors judiska bakgrund, utifrån härstamning (inte religion). Byråns folk var till övervägande delen antisemiter och kommunisthatare. Den ansvarige för registren, byrånspektör Robert Paulson, dömdes 1945 för att ha lämnat ut uppgifterna till Hitler-Tyskland. Nazisterna stämplade ett "J" i sina judiska medborgares pass på uppmaning av Sverige och Schweiz så att dessa länder lätt kunde avvisa de flyktingar som då försökte rädda sina liv genom att emigrera.

★ *Försök sätta dig in i hur det kan ha varit att agera flyktinghjälpare innan alla förstod att nazisterna skulle förlora kriget och hjälparna blev hjältar. Skulle du våga vara hjälpare? Hur skulle du rent praktiskt gå tillväga? Kan man lita på sin intuition?*

Den stora och lilla världen

Erik anklagar Catti för att bara tänka på den egna familjen, att hennes insats för Maria bara varit tillfälligheternas spel. Vem har rätt?

★ *Det här är filmens stora fråga; hur kombinerar omtanken om den lilla världen; den egna familjen, med om-*

tanken om den stora världen, alla människor fungerande tillsammans i den?

Tvingas mänskligheten finna en lösning på det problemet? Går det? Ge exempel på svårlösta områden globalt i dag där människor har svårt att enas. Hur ska man göra i stället?

De sju dödssynderna

Spring för livet ingår i regissören Richard Hoberts långfilmsserie om de sju dödssynderna. De sju dödssynderna (högmot, girighet, otukt, avund, frosseri, vrede, liknöjdhet) upprättades av den katolska kyrkan på medeltiden för att man ville få kontroll över de mänskliga drifter som ansågs hota kyrkans makt.

Spring för livet är troligtvis en berättelse om liknöjdhet; likgiltighet. Filmen handlar om regeringens och delar av folkets likgiltighet inför vad som händer i omvärlden i allmänhet och flyktingarna i synnerhet.

★ *Vad är likgiltighet? På vilket sätt kan det vara farligt? Likgiltighet kan leda till okunnighet. Hur mycket tycker du att man är tvungen att intressera sig - informera sig - som medborgare i Sverige, eller i vilket annat land som helst?*

Försök definiera detta ansvar, vad man behöver känna till och vad man själv bör göra!

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Manus & regi: Richard Hobert

Foto: Lars Crépin

Klippning: Leif Kristiansson

Musik: Björn Hallman

I ROLLERNA:

Catti – Camilla Lundén

Mikael – Göran Stangertz

Ingrid – Lena Endre

Erik – Jacob Eklund

Maria – Indra Roga

Stefan – Armands Reinfelds

Ragnar – Sven Lindberg

TEKNISKA UPPGIFTER:

Längd: 115 min

Format: 1:1.85

Ljud: DTS - Dolby SR

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 19.11.1997

DISTRIBUTION:

Sonet, Box 2068, 103 12 Sthlm Tel: 08-402 08 23, fax: 08-402 08 27